

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

**ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Α΄ ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
Β΄ ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ: ΠΑΠΑΡΟΥΣΗ ΜΑΡΙΤΑ**

Η θέση της γυναίκας στο Σικχισμό και την Ινδική φιλοσοφία

Ευσταθία – Ελένη Παππά

8^ο Εξάμηνο

**Βόλος
Ιούνιος 2009**

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 7209/1
Ημερ. Εισ.: 20-07-2009
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΠΔΕ
2009
ΠΑΠ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ	3
2. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΙΚΧΙΣΜΟ	5
3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	11
3.1. Γάμος	11
3.2. Διαζύγιο και νέος γάμος	14
3.3. Έθιμα σχετικά με τα παιδιά	14
3.4. Ο θάνατος	15
3.5. Πουρντάχ	16
4. Η ΖΩΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΕΝΟΣ ΣΙΚΧ	19
5. ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	21
5.1. Bebe Nanaki – Η πρώτη μαθήτρια	21
5.2. Mata Khivi – Η προσωποποίηση της ταπεινοφροσύνης	21
5.3. Mata Sahib Kaur - Η μητέρα της Κάλσα	22
5.4. Οι γενναίες γυναίκες	22
5.5. Sardarni Sada Kaur – Η ανδρεία	22
6. Ο ΓΚΟΥΡΟΥ ΝΑΝΑΚ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΣΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ...	25
7. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΝΔΟΥΙΣΜΟ	27
8. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΟ ΣΙΚΧΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΙΝΔΟΥΙΣΜΟ	29
9. ΣΥΝΟΨΗ	31
10. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	33

1. ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Μολονότι, κανείς δεν είναι απόλυτα σίγουρος για την προέλευσή της, γνωρίζουμε ότι η λέξη «religion» - δηλαδή θρησκεία – προέρχεται από τα λατινικά και πως οι γλώσσες που έχουν υποστεί την επίδραση της λατινικής διαθέτουν λέξεις αντίστοιχες της αγγλικής «religion». Αν και οι αρχαίες λέξεις στις οποίες ανάγεται η «θρησκεία» δεν είχαν τίποτα κοινό με τις αντίστοιχες σημερινές έννοιες – διότι φαίνεται πως προέρχονται από λέξεις που σήμαιναν (α) έχω τεταμένη την προσοχή μου σε κάποια δραστηριότητα – religiri - και (β) δένω κάτι σφιχτά – religari – ο εν λόγω όρος σήμερα περιγράφει πεποιθήσεις, συμπεριφορές και κοινωνικούς θεσμούς που βασίζονται σε αντιλήψεις για κάποια ή όλα από τα ακόλουθα: την προέλευση, το σκοπό και τη σημασία του σύμπαντος, τη μεταθανάτια συνθήκη, την ύπαρξη και βούληση ισχυρών με ανθρώπινων όντων όπως πνεύματα, πρόγονοι, άγγελοι, δαίμονες και θεοί, καθώς και τον τρόπο που όλα αυτά διαμορφώνουν την ανθρώπινη συμπεριφορά. Επομένως, ενεργούμε υπό το κράτος της ιδέας ότι, η θρησκεία αποτελεί ζήτημα προσωπικής πεποίθησης που ποτέ δεν μπορεί να διευθετηθεί μέσω της λογικής και του διαλόγου.

Στην μακρά πορεία ανάπτυξής της η θρησκεία έλαβε διάφορες μορφές σε διαφορετικούς πολιτισμούς και άτομα. Σε αρκετές περιπτώσεις η λέξη θρησκεία - παρόμοια με τη λέξη θρήσκευμα - χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει αυτό που θα μπορούσε να περιγραφεί ορθότερα ως «οργανωμένη θρησκεία».

Οι ακόλουθοι μιας ιδιαίτερης θρησκείας αντιδρούν στα διαφορετικά δόγματα και πρακτικές άλλων θρησκειών με πολλούς και ποικίλους τρόπους. Ανθρωποι με αποκλειστικές αντιλήψεις τυπικά ερμηνεύουν τις άλλες θρησκείες είτε ως λανθασμένες, είτε ως παραχάραξη της αληθινής πίστης. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά της συγκεκριμένης τάσης ακόμη και στα ιερά βιβλία κάθε θρησκείας. Ενδεικτικά είναι τα παρακάτω παραδείγματα:

- ♦ Η Ισλαμική γραφή αναφέρει: «Ω εσείς πιστοί, μη συμμαχείτε με Ιουδαίους και Χριστιανούς, αυτοί συμμαχούν μεταξύ τους. Εκείνοι ανάμεσά σας που συμμαχούν μαζί τους, σ' εκείνους ανήκουν. Σίγουρα ο Αλλάχ δεν καθοδηγεί τους αδίκους». ¹

¹ Βλ. Κοράνιο 5:51.

- ♦ Η χριστιανική γραφή αναφέρει ότι ο Ιησούς είπε: «Εγώ είμαι ο δρόμος, η αλήθεια και η ζωή. Κανείς δεν έρχεται στον Πατέρα παρά μόνον μέσω εμού».² Η εβραϊκή γραφή αναφέρει ότι ο Θεός είπε στον Ισραήλ μέσω του Μωυσή: «Είδες τι έκανα στους Αιγυπτίους, και πώς σε κουβάλησα πάνω στα φτερά του αετού και σ' έφερα σε μένα. Γι' αυτό τώρα, αν υπακούσεις τη φωνή μου και τηρήσεις τη διαθήκη μου, θα είσαι ο δικός μου ανάμεσα σε όλους τους λαούς. Γιατί όλη η γη είναι δική μου, και θα είσαι για μένα βασίλειο ιερέων και έθνος ιερό».

² Βλ. Καινή διαθήκη, Κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο, 14:6

2. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΙΚΧΙΣΜΟ

Ο Σικχισμός αποτελεί μια μονοθεϊστική αίρεση του βραχμανισμού, η οποία αναπτύχθηκε στην Ινδία και στο Πακιστάν και απαριθμεί περίπου 23.000.000 πιστούς. Τα μέλη της είναι γνωστά ως Σικχ. Η λέξη Σικχ παράγεται από τη λέξη *Pati Sikkha* ή τη σανσκριτική *Sisya* που σημαίνει οπαδός, μαθητής³.

Εξετάζοντας το ιστορικό υπόβαθρο του Σικχισμού, μπορούμε να αναφέρουμε ότι αποτελεί μια ιστορική εξέλιξη του κινήματος του Hindu Vaisnava Bhakti – μια ευλαβής κίνηση των πιστών του θεού Βισνού. Κατά τον 14^ο και 15^ο αιώνα και ύστερα από μακροχρόνιες συγκρούσεις με τον Ισλαμισμό, η κίνηση διαδόθηκε σε όλη την πεδιάδα του ποταμού Γάγγη.

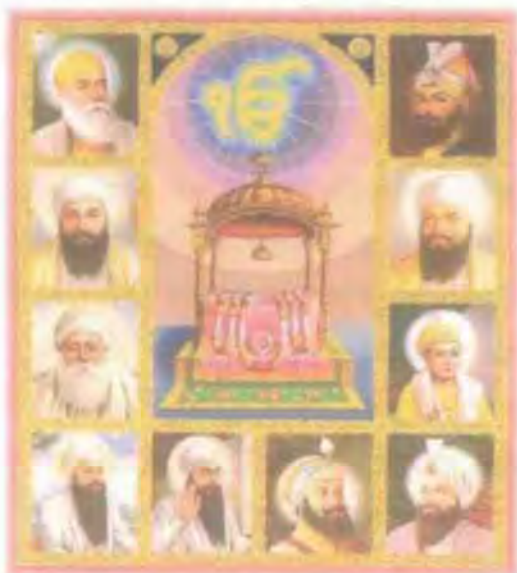
Στην καρδιά της πίστης των Σικχ βρίσκεται η πίστη σε ένα Θεό. Αυτός ο Θεός είναι πέρα από καθετί, αλλά βρίσκεται και μέσα στον κάθε άνθρωπο. Προφέροντας το *Ναμ*, το όνομα του Θεού, και στοχαζόμενος πάνω σε αυτό, κάθε άνθρωπος μπορεί να γνωρίσει το Θεό όλο και περισσότερο. Επίσης, μπορεί να μάθει να ζει όπως θέλει ο Θεός, δηλαδή να μεταχειρίζεται τους άλλους ως ίσους, να αγαπά και να υπηρετεί τους συνανθρώπους του. Με αυτό τον τρόπο, ο άνθρωπος απελευθερώνεται από τον κύκλο των μετενσαρκώσεων – δηλαδή το να γεννιέται ξανά και ξανά με διαφορετική μορφή κάθε φορά – και κατακτά τη φώτιση γνωρίζοντας ότι είναι ένα με το Θεό – «διαδικασία» που την ονομάζουμε *νιρβάνα*.

Ο Σικχισμός, βασίζεται στη διδασκαλία ενός ανθρώπου, γνωστού ως Γκουρού Νάνακ. Η λέξη «γκουρού» σημαίνει δάσκαλος. Ο Νάνακ γεννήθηκε το 1469 σε ένα μέρος που σήμερα ανήκει στο Πακιστάν και οικογένειά του ήταν ινδουιστική. Ο Νάνακ, από παιδί ακόμη, φαινόταν να είναι ασυνήθιστα σκεπτόμενος και σοφός. Του άρεσε να περνά την ώρα του μιλώντας με ευσεβείς ταξιδιώτες που βρίσκονταν στα μέρη του, κάποιιοι από τους οποίους ήταν ινδουιστές και κάποιιοι μουσουλμάνοι. Έτσι, έμαθε και για τις δύο θρησκείες. Για το λόγο αυτό, ο Σικχισμός συνδυάζει στοιχεία και από τη θρησκεία του ινδουισμού αλλά και από αυτή του ισλαμισμού.

Μια μέρα, τον καιρό που ήταν τριάντα ετών, πλενόταν στον ποταμό Μπέιν όταν ξαφνικά ένιωσε να ανεβαίνει στο ουρανό. Εξαφανίστηκε για τρεις

³ Βλ. Μπαμπινιώτης, Γ. (2008). «Το λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας». Αθήνα: κέντρο λεξιλογίας.

μέρες και η οικογένειά του πίστεψε ότι είχε πνιγεί. Ο Νάνακ όμως επέστρεψε και είπε ότι ο Θεός τον κάλεσε να γίνει γκουρού. Άρχισε λοιπόν, να ταξιδεύει και να κηρύττει τόσο σε ινδουιστές όσο και σε μουσουλμάνους. Ύστερα από είκοσι χρόνια, εγκαταστάθηκε στην περιοχή του Παντζάμπ και έγινε αγρότης. Σύντομα, άρχισαν να καταφθάνουν μαθητές για να τον συναντήσουν, δημιουργώντας έτσι, την πρώτη κοινότητα των Σικχ.

Προτού πεθάνει, ο Νάνακ επέλεξε κάποιον για να γίνει ο επόμενος αρχηγός της κοινότητας. Αυτός ήταν ο Γκουρού Άγκαντ, ο οποίος έγραψε πολλούς ύμνους. Ο τρίτος γκουρού ήταν ο Γκουρού Άμαρ Ντας. Αυτός έχτισε το πρώτο *λανγκάρ* – μια κουζίνα για ολόκληρη την κοινότητα ώστε να μπορούν να τρώνε όλοι μαζί. Ακολούθησε ο Γκουρού Ραμ Ντας, ο οποίος ίδρυσε την ιερή πόλη των Σικχ, το Αμριτσάρ, στη βόρεια Ινδία. Ο πέμπτος

γκουρού, ο Γκουρού Αρτζούν, έχτισε εκεί έναν όμορφο ναό στη μέση μια λίμνης. Ο ναός αυτός που είναι φτιαγμένος από μάρμαρο, έχει καλυφθεί με επίχρυσο χαλκό και διακοσμείται με πολύτιμους λίθους. Έχει τέσσερις εισόδους ως ένδειξη πως είναι ανοικτός σε όλους τους ανθρώπους του Θεού. Στο εξωτερικό του υπάρχουν στίχοι από το *Άντι Γκράνθ* – το ιερό βιβλίο των Σικχ, ενώ στο εσωτερικό του βρίσκονται εικόνες του Γκουρού Νάνακ και των οπαδών του. Ακόμη, έγραψε ύμνους και τους πρόσθεσε στο *Άντι Γκράνθ*, το οποίο περιείχε ήδη ύμνους παλαιότερων γκουρού.

Έπειτα από αυτόν ακολούθησαν ο Γκουρού Χάργκομπιτ, ο Γκουρού Χαρ Ράι και ο Γκουρού Χάρι Κρίσεν.

Την εποχή του δέκατου γκουρού, του Γκουρού Γκομπίντ Σινγκ, ιδρύθηκε μια αδελφότητα, η *Κάλσα*, όπου οι άντρες εκπαιδεύονταν να πολεμούν με σπαθιά για να προστατεύονται και να υπερασπίζονται την πίστη τους. Σήμερα, η κοινότητα περιλαμβάνει εξίσου άντρες και γυναίκες. Όλοι συμφωνούν να ακολουθούν αυστηρούς κανόνες για να υπηρετήσουν το Θεό: να απαγγέλλουν ύμνους πέντε φορές την ημέρα, να απέχουν από το αλκοόλ και τα ναρκωτικά, να είναι πιστοί στο γάμο, να είναι έντιμοι, να υπηρετούν τους άλλους και να βοηθούν τους φτωχούς. Κατά την τελετή ένταξης στην κοινότητα, το νέο μέλος πίνει ένα ειδικό ζαχαρωμένο νερό, το *αμρίτ*. Κάθε αρσενικό μέλος της κοινότητας παίρνει το όνομα *Σινγκ*, που σημαίνει λιοντάρι. Κάθε θηλυκό μέλος ονομάζεται *καούρ*, που σημαίνει πριγκίπισσα.

Η αποδοχή ενός ατόμου στην κοινότητα συνεπάγεται την αποδοχή των πέντε K^4 . Πρόκειται για πέντε σύμβολα που αποτελούν και υποχρεώσεις για τους πιστούς της κοινότητας και είναι τα εξής:

- *Κες*, δηλαδή τα μέλη της κοινότητας δεν κόβουν τα μαλλιά τους ούτε ξυρίζουν τα γένια τους
- *Κιρπάν*, ένα σπαθί που δείχνει ότι το άτομο είναι πρόθυμο να πολεμήσει για να υπερασπιστεί την πίστη των Σικχ. Στις μέρες μας, συχνά πρόκειται για ένα μικρό συμβολικό σπαθί.
- *Κάνγκα*, μία χτένα που χρησιμοποιείται για προσωπική καθαριότητα
- *Κάρα*, ένα ατσάλινο βραχιόλι με κυκλικό σχήμα που υπενθυμίζει στους Σικχιστές, ότι ο δεσμός ανάμεσα στο Θεό και τον άνθρωπο είναι άρρηκτος.
- *Κάχα*, παραδοσιακά κοντά παντελόνια, τα οποία συμβολίζουν τη σωστή ενδυμασία, αυτή που επιτρέπει να είναι κανείς έτοιμος για δράση και για την υπεράσπιση της πίστης.

⁴ Βλ. Καριώτογλου, Αλ.. «Το Ισλάμ στην Ινδία: η θρησκεία των Σικχ». εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1995.

Ο Γκουρού Γκομπίντ Σινγκ ήταν ο τελευταίος που ονομάστηκε γκουρού στο Σικχισμό. Διακήρυξε ότι από τότε και στο εξής το ιερό βιβλίο, το Άντι Γκράνθ, θα γινόταν ο γκουρού, ο δάσκαλος. Τοιουτοτρόπως, το βιβλίο έγινε γνωστό ως Γκουρού Γκράνθ Σαχίμπ. Η νέα ονομασία δείχνει ότι το Άντι Γκράνθ, πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένας ιδιαίτερα σεβάσιμος δάσκαλος. Η πρώτη πρόταση στο Γκουρού Γκράνθ Σαχίμπ ονομάζεται *Μουλ Μαντάρ* και είναι μια διακήρυξη για το Θεό:

«Υπάρχει μόνο ένας Θεός.
Αλήθεια είναι το όνομά Του.
Είναι ο δημιουργός. Δε νιώθει
φόβο. Δε νιώθει μίσος. Δεν έχει
ηλικία ούτε μορφή. Είναι πέρα
από το θάνατο, ο πεφωτισμένος.
Τον γνωρίζει κανείς μέσα από τη
χάρη του Γκουρού.»⁵

Ο χώρος λατρείας στη θρησκεία των Σικχ ονομάζεται *γκουρντουάρα*, που σημαίνει «η πύλη του γκουρού». Συχνά, πρόκειται για ένα απλό κτίριο. Το ιερό βιβλίο, βρίσκεται υπερυψωμένο πάνω σε μαξιλάρια και κάτω από ένα κουβούκλιο. Οι πιστοί καλύπτουν το κεφάλι τους, βγάζουν τα παπούτσια και κάθονται στο πάτωμα σε ένδειξη σεβασμού. Ακούνε αποσπάσματα από το ιερό βιβλίο και ψέλνουν ύμνους. Μετά τη λειτουργία, πηγαίνουν στην κουζίνα, το *λανγκάρ*, και τρώνε όλοι μαζί. Συχνά, φτιάχνουν ένα ειδικό φαγητό, το *κάρα παρσάντ*, που γίνεται από αλεύρι, βούτυρο, ζάχαρη και νερό, για να θυμίζει στους ανθρώπους τη γλυκύτητα του Θεού.

Επειδή, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο Σικχισμός έχει τις ρίζες του στον ινδουισμό, κάποιες από τις γιορτές του μοιάζουν πολύ με τις ινδουιστικές γιορτές. Στο Ντιβάλι, για παράδειγμα, οι άνθρωποι ανάβουν πολλά φώτα μέσα στην γκουρντουάρα ως υπενθύμιση ότι ο Θεός είναι το φως όλου του κόσμου και της ζωής τους. Άλλες γιορτές είναι οι *γκουρπούρμπ* που τιμούν τη μνήμη των δέκα γκουρού. Κατά τη διάρκειά τους γίνονται λιτανείες και τελετές και στη συνέχεια,

⁵ Βλ. Antes, P.. «Ιδρυτές μεγάλων θρησκειών». Εκδ. Παπαδήμα. Αθήνα: 1995.

όλοι προσκαλούνται σε γεύμα στο λανγκάρ, ακόμα και αν δεν είναι μέλη της κοινότητας.

Αν και η παράδοση των Σικχ δεν είναι αρκετά γνωστή σε όλο το δυτικό κόσμο και δεν ανήκει στις πέντε μεγαλύτερες θρησκείες, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η μελέτη της καθώς συνιστά ένα συνδυασμό μουσουλμανισμού και ινδουισμού. Αναλογιζόμενοι πως η θέση της γυναίκας στις προαναφερθείσες θρησκείες είναι υποβαθμισμένη σε σχέση με αυτή στη σύγχρονη δυτική κοινωνία, το ενδιαφέρον αυτό γίνεται εντονότερο καθώς οξύνεται η περιέργεια για τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζεται η γυναίκα σε διάφορες πτυχές της καθημερινής ζωής των Σικχ. Παρακάτω γίνεται μια προσπάθεια να διερευνήσουμε το συγκεκριμένο θέμα.

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

3.1. Γάμος

Το θεμέλιο της κοινωνίας των Σικχ είναι ο γάμος. Ο Σικχισμός απορρίπτει την αγαμία. Όλοι οι γκουρού των Σικχ, με εξαίρεση τον Γκουρού Χαρ Κρισάν που πέθανε σε ηλικία οκτώ ετών, είχαν παντρευτεί. Υποστήριξαν έντονα πως οι Σικχ θα πρέπει να ζουν μια ζωή μέσα στον κόσμο ως οικογενειάρχες, αναγνωρίζοντας τις υποχρεώσεις τους απέναντι στους γονείς, στη σύζυγο, στα παιδιά τους και στην ευρύτερη κοινότητα.

Ο γάμος θεωρείται κάτι περισσότερο από μια απλή ένωση του άντρα και της γυναίκας· αποτελεί συμμαχία μεταξύ δύο οικογενειών που ανήκουν στην ίδια κοινωνική ομάδα και είναι ένας πνευματικός δεσμός που ενώνει δύο σώματα σε ένα πνεύμα – *εκτζότε ντόγιε μούρτι*. Ο τέταρτος γκουρού, ο Ραμ Ντας αναφέρει:

«Άντρας και γυναίκα δεν είναι μόνο αυτοί που έχουν σωματική επαφή. Σύζυγοι είναι εκείνοι που έχουν ένα πνεύμα σε δύο σώματα.»⁶

Η παραπάνω έκφραση αποτελεί ένα ιδανικό που μπορεί να επιτευχθεί. Και στο Σικχισμό, που είναι ένας τρόπος ζωής και ένας κώδικας συμπεριφοράς τόσο υποδειγματικού χαρακτήρα, δεν είναι δύσκολο να το συναντήσει κανείς.

Επιπλέον, ο γάμος αναγνωρίζεται ως σχέση προκαθορισμένη από το Θεό – *σαντζόγκ* – και όχι ως κοινωνικό συμβόλαιο, για αυτό το λόγο δε μπορεί να λυθεί. Δεν είναι τυχαίο, λοιπόν, που δεν υπάρχει όρος για το διαζύγιο στα ιερά κείμενα των Σικχ.

Οι Σικχ αποδέχονται τον πολιτικό γάμο αλλά τον θεωρούν μια απλή νομική υπόθεση. Αντιθέτως, δίνουν ιδιαίτερο βάρος στην παραδοσιακή τελετουργία τους:

- Η τελετή των αρραβώνων – *κουρμάι μάνγκνι* – γίνεται παρουσία των ανδρών συγγενών και αρχίζει με την απαγγελία προσευχής. Επίσης, απαγγέλλεται ένας ειδικός ύμνος από το Άντι Γκρανθ για την ευλογία του

⁶ Βλ. G.S. Sidhu, M.A. «The Sikh Woman» εκδ. The Sikh Missionary Society, U.K.1985

Θεού και ύστερα ο πατέρας της κοπέλας κάνει την προσφορά βάζοντας στο στόμα του νεαρού έναν αποξηραμένο χουρμά, επικυρώνοντας τη σχέση.

- Η συνάντηση των αρχηγών των δύο οικογενειών ξεκινάει με την απαγγελία μιας προσευχής από το λειτουργό του ναού προκειμένου να ευλογήσει ο Θεός τη συμμαχία των δύο οικογενειών. Ύστερα, ο πατέρας της νύφης χαιρετά επίσημα τον πατέρα του γαμπρού και του προσφέρει σα δώρο ένα τουρμπάνι και χρήματα.

- Οι καλεσμένοι πηγαίνουν στην *γκουρουντβάρα* – ιερός ναός – για τη γαμήλια τελετή – *ανάντ καράτζ*. Η παρουσία των γραφών είναι απαραίτητη και τόσο η νύφη όσο και ο γαμπρός κάθονται μπροστά στο Άντι Γκρανθ.

Το πιο δημοφιλές χρώμα για τις νύφες είναι το κόκκινο. Η κοπέλα που παντρεύεται φοράει συνήθως *λένγκα σουίτ* – τουνίκ⁷ με μακριά φούστα – τα οποία είναι φτιαγμένα από το ίδιο υλικό, αλλά κάποιες νύφες φοράνε *σάρι*⁸ ή γυναικείο κοστούμι. Η νύφη δε φορά πέπλο, αλλά καλύπτει το κεφάλι της με ένα μακρύ μαντίλι – *τσούνι*. Ο γαμπρός μπορεί να φοράει κόκκινο τουρμπάνι και μακρύ κόκκινο μαντίλι.

- Το *ανάντ καράτζ* αρχίζει με ένα τελετουργικό κατά το οποίο το ζευγάρι ενώνεται με το μαντίλι του γαμπρού, που γίνεται από τον πατέρα της νύφης και ονομάζεται επίσης *κάνια νταν* – δώρο παρθένας.

⁷ Γυναικείο ρούχο που είναι σαν μακριά ζακέτα με ίσια γραμμή και φτάνει ως το γόνατο ή τον αστράγαλο.

Βλ. Μπαμπινιώτης, Γ. (2008). «Το λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας». Αθήνα: κέντρο λεξιλογίας.

⁸ Μακρύ παραδοσιακό ινδικό γυναικείο ένδυμα, που αποτελείται συνήθως από πολύχρωμο ύφασμα - συχνά περίτεχνα κεντημένο - και τυλίγεται γύρω από το σώμα με τρόπο, ώστε το αριστερό άκρο να πέφτει από τον ώμο προς τα κάτω ή να καλύπτει το κεφάλι.

Βλ. Μπαμπινιώτης, Γ. (2008). «Το λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας». Αθήνα: κέντρο λεξιλογίας.

- Στο σημείο αυτό, οι μουσικοί του ναού τραγουδούν έναν ύμνο από το Άντι Γκρανθ που εξυμνεί την ιερότητα του δεσμού του γάμου. Ουσιαστικά, ο ύμνος είναι υπόσχεση της νύφης:

«Έπαινο και μορφή, τα ξεχνώ και τα δύο. Κρατώ την άκρη του χιτώνα σου. Καθετί άλλο το αφήνω και περνά. Όλες οι σχέσεις που είχα ήταν λάθος. Σε εσένα μόνο στρέφομαι, ω Κύριέ μου»⁹.

- Υπάρχουν τέσσερις γαμήλιοι ύμνοι οι οποίοι ονομάζονται *λάβαν*. Μετά την απαγγελία κάθε ύμνου, το ζευγάρι κάνει έναν κύκλο γύρω από το Άντι Γκρανθ, ακολουθώντας τη φορά του ρολογιού, με το γαμπρό να οδηγεί τη νύφη.
- Η τελετή ολοκληρώνεται με την απαγγελία ενός ύμνου – *ανάντ σαχίμπ*.

Βάσει των παραπάνω δεδομένων, συνάγεται ότι ο γάμος στο Σικχισμό θεωρείται ένας ιερός δεσμός αμοιβαίας βοήθειας και αντιμετώπισης των καθημερινών δυσκολιών.

Πρότυπο γάμου και χαρακτηριστικό παράδειγμα της γυναικείας αφοσίωσης στο σύζυγο, αποτελεί η ιστορία μιας κοπέλας – κόρης ειρηνοδίκη - από το Patti, η οποία αγαπούσε τόσο πολύ τον λεπρό άντρα της ώστε τον μετέφερε για πολλά χρόνια σε ένα καλάθι πάνω στο κεφάλι της, μέχρι που εκείνος τελικά θεραπεύτηκε με τη χάρη του Θεού. Ο ερμηνευτής των ιερών γραφών, Bhai Gurdas, λέει:

«Τόσο από κοσμική όσο και από πνευματική θεώρηση, η γυναίκα αποτελεί το μισό του άντρα και τον βοηθάει στην επίτευξη της σωτηρίας. Είναι αυτή που αδιαμφισβήτητα φέρνει ευτυχία.»¹⁰

⁹ Βλ. Πάρτριτζ Κρίστοφερ, «Οι Θρησκείες του κόσμου», εκδ. Ουρανός, Αθήνα, 2006, μέρος έβδομο.

¹⁰ Βλ. G.S. Sidhu, M.A. «The Sikh Woman» εκδ. The Sikh Missionary Society, U.K. 1985.

3.2. Διαζύγιο και νέος γάμος

Αν και από τα ιερά κείμενα των Σικχ, δεν επιτρέπεται το διαζύγιο ανάμεσα σε δύο Σικχιστές, η Ινδική Πράξη περί Γάμων του 1955¹¹ αναγνωρίζει στους Σικχ το δικαίωμα αυτό.

Επειδή, όμως, ο Σικχισμός θεωρεί το γάμο πνευματική σχέση στην οποία δεν μπορεί να λυθεί ο δεσμός που έχει δημιουργηθεί μπροστά στο Άντι Γκρανθ, το ποσοστό των διαζυγίων στους Σικχ είναι πολύ μικρό και η καταφυγή σε αυτό αποτελεί στίγμα, ειδικά για την τιμή της γυναίκας και της οικογένειάς της. Μια διαζευγμένη γυναίκα ονομάζεται *τσάντι χόγι* – μιαρή γυναίκα. Για τους διαζευγμένους άντρες, ωστόσο, δεν υπάρχει ανάλογος υποτιμητικός όρος.

Ένας νέος γάμος διαζευγμένων και χήρων επιτρέπεται. Μια διαζευγμένη γυναίκα όμως, δεν μπορεί να κάνει θρησκευτικό γάμο γιατί δεν είναι πλέον παρθένα. Από την άλλη πλευρά, ο διαζευγμένος άντρας είναι ελεύθερος από εθιμικούς περιορισμούς.

3.3. Έθιμα σχετικά με τα παιδιά

Η γέννηση ενός παιδιού θεωρείται θείο δώρο. Ωστόσο, ο ερχομός ενός κοριτσιού δε γιορτάζεται ιδιαίτερα σε σύγκριση με τη γέννηση ενός αγοριού. Σε αντίθεση με τη γέννηση ενός θηλυκού παιδιού, η γέννηση ενός αρσενικού χαιρετίζεται με γιορτή και προσφορά γλυκισμάτων.

Η κοινωνία των Σικχ στο Παντζάμπ – παρά τα δικαιώματα που προβλέπει η θρησκεία για τις γυναίκες - είναι πατριαρχική. Κάθε περιουσιακό στοιχείο μεταβιβάζεται στους άντρες και ο γιος είναι αυτός που έχει την ευθύνη για την τέλεση των ταφικών τελετών που θα σώσουν την ψυχή των γονιών του.

Τα ονόματα των παιδιών δίνονται από τους γονείς, με βάση μια παραδοσιακή διαδικασία. Οι οικογένειες επισκέπτονται την γκουρουντβάρα και ανοίγουν το ιερό βιβλίο σε μια τυχαία σελίδα. Το όνομα που επιλέγεται για το παιδί πρέπει να αρχίζει με το πρώτο γράμμα της σελίδας στην οποία ανήγει το Άντι Γκρανθ.

Οι γυναίκες έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιούν το μικρό τους όνομα όπως ακριβώς και οι άντρες. Επιπλέον, οι γυναίκες δεν είναι υποχρεωμένες να παίρνουν το όνομα του πατέρα ή του συζύγου τους. Το 1699, ο Γκουρού Gobind

¹¹ Βλ. B. Kuppaswamy «Social Change in India», Νέο Δελχί 1975, σ. 239.

Singh έδωσε σε όλες τις γυναίκες το προσωνύμιο *Καούρ* που σημαίνει πριγκίπισσα.

Επειδή, άντρες και γυναίκες έχουν παρόμοια ονόματα, οι γυναίκες για να φαίνεται πως είναι θηλυκά, προσθέτουν την επωνυμία αυτή, ενώ οι άντρες προσθέτουν μετά το όνομά τους το προσωνύμιο *Σινγκ* που σημαίνει λιοντάρι.

Επιπλέον, τα παραπάνω προσωνύμια, χρησιμοποιήθηκαν όχι μόνο σε μια προσπάθεια του Γκουρού Gobind Singh να δώσει στις γυναίκες μια προσωπική ανεξαρτησία από τους πατέρες και τους συζύγους τους, αλλά και σε μια προσπάθεια να απαλείψει την κοινωνική ανισότητα και το σύστημα των καστών στο Σικχισμό, μιας και τα παραδοσιακά ινδικά ονόματα φανερώνουν τόσο την κάστα όσο και την κοινωνία στην οποία ανήκει το κάθε άτομο.

3.4. Ο θάνατος

Στην Ινδία οι κηδείες γίνονται συνήθως αμέσως μετά το θάνατο ή την επόμενη ημέρα ανάλογα με την ώρα του θανάτου. Το σώμα πλένεται με τελετουργικό τρόπο και ντύνεται με καινούρια ρούχα· πρόκειται για τελετουργικό κάθαρσης του σώματος πριν από την καύση. Είναι καθήκον του γιου να ανάψει την νεκρική πυρά. Εάν δεν υπάρχει γιος, τότε την πυρά ανάβει κάποιος άνδρας συγγενής. Πριν γίνει αυτό, ο λειτουργός απαγγέλει προσευχές για την ψυχή του νεκρού. Οι γυναίκες απαγορεύεται να βοηθήσουν στη μεταφορά της σωρού του νεκρού ή να ανάψουν τη νεκρική πυρά.

Στο Παντζάμπ, οι στάχτες μαζεύονται έπειτα από τρεις μέρες και σκορπίζονται συνήθως στον ποταμό Γάγγη. Μετά την κηδεία, η οικογένεια του θανόντος οργανώνει ανάγνωση του Άντι Γκρανθ είτε στο σπίτι, είτε στον τοπικό ιερό ναό. Συνήθως, ύστερα από δεκατρείς ημέρες θρήνου παρατίθεται ένα μεγάλο τραπέζι στους συγγενείς.

Ένα ακόμη έθιμο που συνδέεται με το θάνατο – και είναι το σκληρότερο από όλα τα έθιμα του θανάτου - είναι και αυτό του *Σατί*, δηλαδή της καύσης της χήρας στη νεκρική πυρά μαζί με το νεκρό σύζυγο. Ο Γκουρού Αμάρ Ντας, σε μια προσπάθεια να βελτιώσει τη θέση της γυναίκας, το καταδίκασε και έπεισε ακόμα και το βασιλιά Akbar¹² να σταματήσει αυτή την αποκρουστική πρακτική, με θέσπιση νόμου.

¹² Βλ. G.S. Sidhu, M.A. «The Sikh Woman» εκδ. The Sikh Missionary Society, U.K. 1985.

Ωστόσο, η πρακτική του Σατί συνέχισε να εφαρμόζεται, και ήταν ο Cavendish William Bentinck που τελικά κατάφερε να απαγορεύσει την καύση της συζύγου στην πυρά με το νεκρό σύζυγο, τιμωρώντας πολύ αυστηρά όσους δεν εφάρμοζαν τον παραπάνω νόμο.

3.5. Πουρντάχ

Το πουρντάχ¹³ ή το βέλο ήταν άλλη μία άσχημη συνήθεια που επιβαλλόταν αναγκαστικά – όχι από τη θρησκεία αλλά από τους άντρες - στη γυναίκα και θεωρούνταν ένα καταφύγιο και μέσο προστασίας τους απέναντι στα λάγνα μάτια των αντρών.

Στην πραγματικότητα όμως, μετέτρεψε τις γυναίκες σε δειλά άτομα, ώσπου έφτασαν στο σημείο να αποκαλούνται «Abala», που σημαίνει αδύναμος. Στο παραπάνω, συνέβαλλε και η τάση να τους τονίζουν διαρκώς και από πολύ μικρή ηλικία πως η γυναίκα δεν έχει αξία και συνιστά ένα μηδενικό.

Η φαινομενική προστασία που παρείχε το πουρντάχ, αποδεικνύεται αναποτελεσματική σε παραχώδεις εποχές, οπότε οι άντρες άφηναν τις γυναίκες, τις μητέρες και τις κόρες στο έλεος των εισβολέων. Συχνά, οι γυναίκες έπεφταν θύματα αρπαγής κα πώλησης στους δρόμους του Ghazni – Αφγανιστάν.

Ένα πολύ διάσημο τραγούδι, που σώζεται και τραγουδιέται ακόμα, περιγράφει μια τέτοια κατάσταση: σε αυτό, μια γυναίκα απάγεται βίαια από τους εισβολείς, μπροστά στον πατέρα, τον σύζυγο και τον αδερφό της. Σε μια τελευταία προσπάθεια σωτηρίας, εκλιπαρεί για βοήθεια έναν άγνωστο πολεμιστή.

«Περαστικές ιππότη, κανένας άλλος δεν μπορεί να με βοηθήσει...

¹³ <http://en.wikipedia.org/wiki/Purdah>

Τον πατέρα μου τον έριξαν...

Ο αδερφός μου είναι σε ένα όνειρο...

*Ο σύζυγός μου με περιγέλασε, λέγοντας ότι μπορεί να
ζαναπαντρευτεί!*

*Περαστικέ ιππότη, σε ικετεύω, σώσε με από αυτούς τους
αιμοβαφείς άντρες που με άρπαξαν!»¹⁴*

Οι Γκουρού ύψωσαν τη φωνή τους ενάντια στο πουρντάχ, με πρώτο τον Γκουρού Amar Das. Το άμεσο αποτέλεσμα του παραγκωνισμού του πουρντάχ ήταν η απόκτηση από την πλευρά των γυναικών ισότιμη θέση με τους άντρες. Στην ανύψωση του γυναικείου πνεύματος συνέβαλλε και η επικράτηση της πεποίθησης πως η γυναίκα δεν αποτελούσε αδύναμο πλάσμα, αλλά ήταν ένα υπεύθυνο ον, προικισμένο με δική της θέληση, με την οποία μπορούσε να πλάσει

τη μοίρα της. Η γυναίκα απέκτησε μια δύναμη με την οποία ξεπέρασε το παρελθόν της και απέκτησε καινούριο χαρακτήρα. Οι γυναίκες σταδιακά ήρθαν στο προσκήνιο της κοινωνίας και ανέλαβαν οι ίδιες τη διαφύλαξη της τιμής και της αξιοπρέπειάς τους.

Οι γυναίκες Σικχ όχι μόνο ενεργούσαν ως αντιστάθμισμα στην αδυναμία των αντρών τους, αλλά επίσης αποδείχτηκαν ως ίσες με αυτούς στη φροντίδα, την αφοσίωση, τη γενναιότητα και τη θυσία.

¹⁴ Βλ. G.S. Sidhu, M.A. «The Sikh Woman» εκδ. The Sikh Missionary Society, U.K.1985.

4. Η ΖΩΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΕΝΟΣ ΣΙΚΧ

«Γεννήθηκα σε ένα χωριό των Σικχ που ονομάζεται Ταλχάν, στο κρατίδιο του Παντζάμπ στην Ινδία. Το χωριό μου είχε το δικό του μεγάλο ναό που ήταν πάνω από ενενήντα ετών. Κάθε χρόνο οι κάτοικοι του χωριού της γύρω περιοχής γιόρταζαν τις σημαντικές θρησκευτικές εορτές και συμμετείχαν σε λιτανείες. Το ίδιο έκανα και εγώ μαζί με τα υπόλοιπα παιδιά. Η αρχική μου μήυση στις παραδόσεις του Σικχισμού οφείλεται στην οικογένειά μου και στην κοινότητα του χωριού μου. Έτσι, ήδη σε πολύ μικρή ηλικία, γνώριζα τα βασικά πιστεύω του Σικχισμού.

Αν και δεν είμαι μνημένος Σικχ φοράω το τουρμπάνι για να δείχνω πως είμαι οπαδός της πίστης μας. Φοράω επίσης, το ασάλινο βραχιόλι στο δεξί μου χέρι. Το μεσαίο όνομά μου είναι Σινγκ, ένα όνομα που δόθηκε σε όλους του άντρες Σικχ. Επιπλέον, δεν κόβω τα μαλλιά μου και δεν ψαλιδίζω τα γένια μου. Με το τουρμπάνι και τα γένια μου δείχνω ανοιχτά την αφοσίωσή μου στην πίστη μας. Παράλληλα, ούτε πίνω, ούτε καπνίζω γιατί οι δύο αυτές συνήθειες αντιβαίνουν στη διδασκαλία των Σικχ.

Η θρησκευτική μου παιδεία βασίζεται στις διδαχές του Σικχισμού, στις οποίες κεντρική θέση κατέχει η πίστη πως υπάρχει ένας και μόνο Θεός. Οι καθημερινές μου υποχρεώσεις περιλαμβάνουν το διαλογισμό πάνω στο όνομα του Θεού – ναμ τζαπνά,, το να μοιράζομαι τα διάφορα αγαθά με άλλους – βαντ τζακνά, την εθελοντική προσφορά εργασίας – σέβα και την απόκτηση των προς το ζην με τίμια μέσα – κίρατ κάρμα. Όλα αυτά είναι πάρα πολύ σημαντικά για όλους τους Σικχ.

Κάθε πρωί, πριν από το πρωινό, λέω την πρωινή προσευχή μου, το Μουλ Μάντρα. Αυτό, μου το έμαθε η μητέρα μου και από τότε που πέθανε, κάπου είκοσι χρόνια τώρα, δεν έχει περάσει μέρα που να μη την απαγγείλω. Συμμετέχω τακτικά, στις θρησκευτικές δραστηριότητες και τις εορτές που γίνονται, καθώς όλα αυτά φέρνουν κοντά την κοινότητα και τις οικογένειες, επιτρέποντας στη νεότερη γενιά, συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών μου, να μάθουν περισσότερα για το Σικχισμό.

Ως Σικχ, παίρνουμε επίσης μέρος στις δραστηριότητες του Leeds Concord – πολυθρησκευτική ένωση. Προσφάτως μάλιστα, η κόρη μου ήταν υπεύθυνη για το άναμμα των κεριών κατά τη διάρκεια της Τελετής της Ειρήνης για λογαριασμό της

κοινότητας των Σικχ. Πολύ συχνά συνεισφέρω και εγώ σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις.

Παντρεύτηκα στο ναό του χωριού μου και μπροστά στο ιερό βιβλίο των Σικχ, όπως προστάζουν οι παραδόσεις και τα έθιμα τη θρησκείας μου για το γάμο. Ο λειτουργός διάβασε και έψαλε στίχους από το Γκουρού Γκρανθ Σαχίμπ. Όχι μόνο παντρεύτηκα κάποια ομόθρησκή μου – η οποία ήρθε από την Ινδία το 1983 και έχοντας ολοκληρώσει τις μεταπτυχιακές σπουδές της έγινε μια ιδιαίτερα αγαπητή δασκάλα - αλλά τόσο εγώ όσο και η γυναίκα μου ανατρέφουμε τα παιδιά μας με τις πεποιθήσεις της πίστης μας»¹⁵.

Από την παραπάνω μαρτυρία θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι η ζωή των Σικχιστών διακατέχεται από πίστη και αφοσίωση στη θρησκεία τους και στους κανόνες που αυτή συνεπάγεται. Επιπρόσθετα, η γενικότερη ανατροφή των παιδιών τους στηρίζεται στις επιταγές της θρησκείας τους και στοχεύει στη δημιουργία ατόμων με βαθιά πίστη και προσήλωση σε αυτή. Ακόμη, εμμέσως γίνεται φανερό και η θέση που κατέχει η γυναίκα στη σύγχρονη οικογένεια των Σικχ, η οποία έχει τη δυνατότητα και το δικαίωμα να συνδυάζει εξίσου επιτυχημένα την επαγγελματική της καριέρα με τις οικογενειακές υποχρεώσεις. Βλέπουμε δηλαδή, μια απελευθερωμένη πλέον γυναικεία ύπαρξη που χαίρει σεβασμού από τον ίδιο το σύζυγό της και κατά προέκταση από τον κοινωνικό της περίγυρο.

¹⁵ Βλ. Πάρτριτζ Κρίστοφερ, «Οι Θρησκείες του κόσμου», εκδ. Ουρανός, Αθήνα, 2006, μέρος έβδομο.

5. ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ο ρόλος των Σικχ γυναικών σημειώθηκε για πρώτη φορά στα Σικχικά ιερά βιβλία, τα οποία γράφτηκαν περίπου το 1500 π.Χ. Τα ιερά βιβλία τονίζουν ότι οι γυναίκες θα πρέπει να θεωρούνται ίσες με τους άντρες και υποστηρίζουν ξεκάθαρα πως οι γυναίκες πρέπει να έχουν κάθε δικαίωμα που απολαμβάνουν και οι άντρες. Πιστεύεται εξάλλου πως έχουν ίδια ψυχή με τους άντρες και ίδιες προϋποθέσεις για να αναπτυχθούν πνευματικά.

Οι παραπάνω πεποιθήσεις γίνονται φανερές μέσα από αρκετές αναφορές στα βιβλία του Σικχισμού σε γυναίκες που διέπρεψαν για τη γενναιότητα, τη ευφυΐα και την προσφορά τους.

5.1 Bebe Nanaki – Η πρώτη μαθήτρια¹⁶

Η Bebe Nanaki ήταν η μεγαλύτερη και η μοναδική αδερφή του Γκουρού Νάνακ, του ιδρυτή του Σικχισμού. Ήταν ιδιαίτερα ευφυής, πνευματικά καλλιεργημένη και ευσεβής. Ήταν αυτή που αναγνώρισε το θεϊκό φως στον Γκουρού Νάνακ πριν ακόμη κανείς μπορούσε να το διακρίνει. Η αγάπη της για τον αδερφό της έγινε παροιμιώδης έκφραση στο Παντζάμπ και αποτελεί θέμα της λαογραφίας του Παντζάμπ.

Όποτε ο πατέρας της ασκούσε κριτική στο Νανάκ για την αντιπάθεια στα οικειακά ζητήματα, αυτή πάντα τον προστάτευε διακηρύττοντας την πνευματική του διαφώτιση και τους υψηλούς σκοπούς του.

5.2 Mata Khivi – Η προσωποποίηση της ταπεινοφροσύνης¹⁷

Η Mata Khivi ήταν γυναίκα του Γκουρού Angad Dev, του δεύτερου Γκουρού των Σικχ. Μοχθούσε καθημερινά γεμάτη αγάπη στην κουζίνα του Γκουρού και της άρεσε να σερβίρει το φαγητό με τα δικά της χέρια. Η ευγένεια, η ταπεινοφροσύνη και η ανιδιοτελής υπηρεσία της ενέπνευσαν πολλούς να αποδεχτούν το Δρόμο του Γκουρού.

¹⁶ Βλ. G.S. Sidhu, M.A. «The Sikh Woman» εκδ. The Sikh Missionary Society, U.K.1985.

¹⁷ Βλ. G.S. Sidhu, M.A. «The Sikh Woman» εκδ. The Sikh Missionary Society, U.K.1985.

5.3 Mata Sahib Kaur - Η μητέρα της Κάλσα¹⁸

Η Mata Sahib Kaur, γυναίκα του Γκουρού Gohind Singh, ονομάστηκε *μητέρα της Κάλσα* και ήταν πολύ ευσεβής και πνευματικά φωτισμένη γυναίκα. Όταν πέθανε ο άντρας της, εγκαταστάθηκε στο Νέο Δελχί όπου υπό τις οδηγίες της συγκεντρώθηκαν τα γραπτά του και εκδόθηκαν στο γνωστό *Dasam Grath*.

5.4 Οι γενναίες γυναίκες¹⁹

Ο Mir Mannum, ο μουσουλμάνος κυβερνήτης του Παντζάμπ ήταν ένας άσπονδος εχθρός των Σικχ και αποφασισμένος να τους ξεριζώσει. Βίαιος διωγμός και τρόμος κατέκλυσαν το Παντζάμπ κατά τη διάρκεια της βασιλείας του. Οι άντρες πουλήθηκαν, χιλιάδες γυναίκες και παιδιά αιχμαλωτίστηκαν και φυλακίστηκαν. Οι γυναίκες υποχρεώθηκαν να ασπαστούν το Ισλάμ και η τιμωρία για όσες το αρνούσαν ήταν το άλεσμα καλαμποκιού με τη χρήση βαριών πετρών. Χιλιάδες οδηγήθηκαν στο θάνατο από πνιγμό ή λιμοκτονία.

Σύμφωνα με σύγχρονα στοιχεία απαρνήθηκαν την πίστη τους στο Σικχισμό παρά τις σκληρές δοκιμασίες.

5.5 Sardarni Sada Kaur – Η ανδρεία²⁰

Η Sardarni Sada Kaur (1762-1832) γυναίκα του Sardar Gurbakhsh Singh Kanhaiya, ήταν άρχοντας των Αμριτσάρ και Γκούρτνασπουρ με πρωτεύουσα την Μπατάλα.

Σε μια μάχη με τον Mahan Singh Sukarchakia ο άντρας της σκοτώθηκε. Όταν εκείνη έμαθε τα νέα, πήρε το άλογο του αγγελιοφόρου και πήγε στο σημείο της μάχης. Εκεί πήρε τα όπλα του νεκρού συζύγου της και πολέμησε στη θέση του γενναία. Έχοντας χάσει τελικά τη μάχη, η έξυπνη γυναίκα πρότεινε τον αρραβώνα της κόρης της με το γιο του αντιπάλου, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένας δεσμός φιλίας ανάμεσα στις δύο πιο ισχυρές ομοσπονδίες των Σικχ. Ο αρραβώνας αυτός έφερε ειρήνη και ευημερία.

Η ανδρεία και η εξυπνάδα της Sardarni Sada Kaur αποδείχτηκε και κατά την επίθεση που δέχτηκε το βασίλειό της από τον Shah Zaman από τη Καμπούλ. Τότε, η γενναία γυναίκα, σε μια ενθουσιώδη ομιλία της, ανέφερε πως ακόμα και

¹⁸ Βλ. G.S. Sidhu, M.A. «The Sikh Woman» εκδ. The Sikh Missionary Society, U.K. 1985.

¹⁹ Βλ. G.S. Sidhu, M.A. «The Sikh Woman» εκδ. The Sikh Missionary Society, U.K. 1985.

²⁰ Βλ. G.S. Sidhu, M.A. «The Sikh Woman» εκδ. The Sikh Missionary Society, U.K. 1985.

αν όλοι οι υπόλοιποι λιποταχήσουν, εκείνη και ο στρατός της θα αντιμετώπιζαν τον εισβολέα. Εντυπωσιασμένος από την ενότητα των Σικχ, ο Shah Zaman δεν επιτέθηκε και επέστρεψε στη Καμπούλ.

Η Sardarni Sada Kaur αποτέλεσε μια ιδιαίτερα σημαντική προσωπικότητα της πολιτικής ζωής του Παντζάμπ για τριάντα χρόνια.

6. Ο ΓΚΟΥΡΟΥ ΝΑΝΑΚ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΣΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Στον κόσμο των Σικχ, τα παλαιότερα χρόνια η γυναίκα θεωρούνταν άτομο χαμηλότερης νοημοσύνης και υποδεέστερη του άντρα. Για αυτό το λόγο αποτελούσε μόνο μια μηχανή που κύρια λειτουργία της ήταν η γέννηση παιδιών και η υπακοή σε κάθε επιθυμία του άντρα της, οποιαδήποτε και αν ήταν αυτή.

Την ισχύουσα κατάσταση ήρθε να αλλάξει ο Γκουρού Νάνακ, ο οποίος θέτοντας πολλές φορές τον εαυτό του σε κίνδυνο, τόλμησε να αντιμετωπίσει τις παγιωμένες αυτές αντιλήψεις και κατάφερε να ανατρέψει βαθιά ριζωμένες πεποιθήσεις της Σικχικής κοινωνίας.

Αναβάθμισε τη θέση της γυναίκας, παρέχοντάς της προνόμια και δικαιώματα που κατείχαν και οι άντρες και της προσέφερε τον τίτλο *κόρη του Θεού*. Επιπλέον, κατάφερε να αλλάξει την ισχύουσα μειωτική ορολογία που χρησιμοποιούνταν όταν αναφέρονταν σε γυναίκες, τις οποίες θεωρούσαν *βλαβερές*.

Ο Γκουρού Νάνακ, όπως και άλλοι γκουρού, έδωσε το δικαίωμα στη γυναίκα να συμμετέχει εξίσου με τον άντρα στη θρησκευτική λατρεία. Η γυναίκα κατάφερε να θεωρείται πλέον ισότιμη με τον άντρα και υπεύθυνη για τις πράξεις της. Όπως υποστηρίζει στο *Var Asa*²¹:

*«Όλοι, γυναίκες και άντρες αναγνωρίζουν τον ίδιο Θεό ως δικό τους.
Δείξε μου κάποιον που δεν το κάνει αυτό.
Κάθε άτομο είναι υπεύθυνο για τις δικές του πράξεις
και θα πρέπει να αποφασίζει για δικό του λογαριασμό.»*

Συγκεκριμένα, στις γυναίκες επιτράπηκε να ηγούνται θρησκευτικών εκκλησιασμάτων, να παίρνουν μέρος σε απαγγελία των ιερών γραφών, να δουλεύουν ως ιερείς ή ιεροκήρυκες και να συμμετέχουν ελεύθερα σε όλες τις θρησκευτικές, πολιτικές και κοινωνικές δραστηριότητες.

Πλέον στον κόσμο τον Σικχ, οι γυναίκες έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους

²¹http://translate.google.gr/translate?hl=el&langpair=en|el&u=http://www.sikhs.org/philos.htm&prev=/translate_s%3Fhl%3Del%26q%3DVar%2BAasa%26tq%3DVar%2BAasa%26sl%3Del%26tl%3Den

άντρες. Έχουν το δικαίωμα να ψηφίζουν για να εκλέγουν αντιπροσώπους για την επιτροπή Shiromani Gurdwara Parbandhak – το κεντρικό σώμα για τη διαχείριση των Σικχικών ναών, αλλά και να συμμετέχουν στο Panch Pyaras, τα πέντε Κ, και μπορούν ακόμα να γίνουν ιερείς. Επίσης, μπορούν να τελέσουν γάμους και να εργαστούν ως δασκάλες, γιατροί, δικηγόροι και δικαστές.

Έτσι, στο Σικχισμό οι διαφορές ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες έχουν – θεωρητικά τουλάχιστον - εξαλειφθεί και τα δύο φύλα θεωρούνται πια ισότιμα. Ως μέλη της Κάλσα, οι γυναίκες Σικχ μπορούν να υπερασπίσουν τους εαυτούς τους και αγωνίζονται για προσωπική σωτηρία, όπως επίσης και για να πραγματοποιούν το δύσκολο καθήκον της παροχής βοήθειας προς όσους την έχουν ανάγκη, τους αδύναμους και τους καταπιεσμένους. Οι γυναίκες θεωρούνται αποδεκτές και άξια μέλη της αδελφότητας της Κάλσα, η οποία είναι μια πανίσχυρη ενότητα προσφοράς υπηρεσίας και θυσίας, και μια ζωντανή μαρτυρία στο Θεό.

Επομένως, ο Σικχισμός, μία από τις πιο προοδευτικές θρησκείες του κόσμου, εμφύτευσε το κουράγιο πραγματικών στρατιωτών στον ενθουσιασμό των αφοσιωμένων γυναικών και μετέτρεψε τα υποβαθμισμένα όντα της κοινωνίας στους πιο ατρόμητους στρατιώτες-αγίες.

7. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΝΔΟΥΙΣΜΟ²²

Ο όρος Ινδουισμός αναφέρεται στην κυρίαρχη θρησκεία του πληθυσμού της Ινδίας. Η θρησκεία αυτή δεν έχει κάποιο συγκεκριμένο ιστορικό ιδρυτή, ούτε ενιαίο σύστημα πεποιθήσεων, όπως επίσης και κανένα αποκλειστικό δόγμα περί σωτηρίας ή κάποια κεντρική αυθεντία. Χαρακτηριστικό γνώρισμα του Ινδουισμού είναι η ποικιλομορφία. Ωστόσο μπορεί κανείς να εντοπίσει ορισμένα ενοποιητικά στοιχεία σε όλες τις παραδόσεις που τον συγκροτούν.

Η ινδουιστική φιλοσοφία, η παλαιότερη παράδοση της ινδουιστικής σκέψης, ανάγεται στα ιερά κείμενα μεταξύ 900-400 π.Χ. που είναι γνωστά ως Ουπανισάδες. Αυτά τα κείμενα αποτελούν στοχασμούς πάνω στο βαθύτερο νόημα των τελετών, των ύμνων και των τελετουργικών κανόνων που περιέχονται στα προγενέστερα βεδικά κείμενα.

Σε αυτές συναντούμε για πρώτη φορά μια ανεπτυγμένη θεωρία σχετικά με το *κάρμα* – τα αποτελέσματα των πράξεων των ανθρώπων που τους ακολουθούν στις μελλοντικές τους ζωές, η *μόζα* – η απελευθέρωση από τον κύκλο των αναγεννήσεων – και το *άτμαν* – η ψυχή ή ο εαυτός.

Στην ινδουιστική φιλοσοφία το σύμπαν δεν έχει ούτε αρχή ούτε τέλος. Προέκυψε από το Βράχμαν – το έσχατο, θείο *θεμέλιο του Είναι* - που θα επιστρέψει τελικά στο Βράχμαν.

Άλλη μια βασική ιδέα που συναντά κάποιος στον Ινδουισμό, είναι το ντάρμα. Το ντάρμα κατανοείται ως το ηθικό και μεταφυσικό θέμελιο του σύμπαντος. Το να ενεργεί κανείς σύμφωνα με το ντάρμα του συνδέει τις πράξεις και τη ζωή του με την κοινωνική δομή και το περιβάλλον μέσα στο οποίο υπάρχει. Η εκπλήρωση των καθηκόντων που επιβάλλει το ντάρμα συνιστά αναγκαία μεν, αλλά όχι και ικανή συνθήκη για την επίτευξη της μόζα.

Η επίτευξη της μόζα – της έσχατης απελευθέρωσης, που αποτελεί σκοπό της ανθρώπινης ύπαρξης – συνεπάγεται πλήρη ελευθερία από τον κύκλο του *σασάρα*, δηλαδή της γέννησης και της αναγέννησης καθώς και από όλη τη δυσαρέσκεια, την οδύνη και από το θάνατο – και βεβαίως από όλες τις χαρές και τις απολαύσεις.

²² Βλ. Πάρτριτς Κρίστοφερ, «Οι Θρησκείες του κόσμου», εκδ. Ουρανός, Αθήνα, 2006, μέρος έβδομο.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο Ινδουισμός αποτελεί έναν εξαιρετικά πλουραλιστικό θρησκευτικό πολιτισμό με μεγάλη ποικιλομορφία εθίμων, τύπων λατρείας, θεοτήτων, θεολογιών, φιλοσοφιών, αφηγήσεων, τεχνών και μουσικής. Οι τρεις βασικότεροι θεοί που λατρεύονται στα πλαίσια του Ινδουισμού είναι ο Βισνού, ο Βράχμα και ο Σίβα.

Ο Βισνού συνδέεται κατεξοχήν με τη συντήρηση του κόσμου και τις τάξεις του κι έτσι σχετίζεται με τη βασιλεία και τη διατήρηση του ντάρμα. Ο Σίβα, ο *ενοίωνος*, είναι αυτός που αποκαλύπτει την έσχατη φύση του πραγματικού: τη δυαδικότητα της ζωής και του θανάτου, της δημιουργίας και της καταστροφής, του ασκητικού και του ερωτικού. Μία δυαδικότητα από την οποία εξαρτάται το σύνολο της ζωής. Ο Βράχμα τέλος, θεωρείται ο δημιουργός του κόσμου και μπορεί να λατρευτεί με πολλές μορφές.

Αν και συχνά κάθε Ινδουιστής επιλέγει μια από τις παραπάνω θεότητες, η οποία λαμβάνει γι' αυτόν τις διαστάσεις υπέρτατου θεού, οι περισσότεροι πιστεύουν πως όλες είναι μία και μοναδική.

Ωστόσο, εκτός από τη λατρεία των τριών αυτών θεών, σημαντική θέση στην ινδουιστική θρησκεία κατέχει και η λατρεία γυναικείων θεοτήτων. Από αυτές η Θεά ή Ντεβί λατρεύεται ως το Ύψιστο ον, η λατρεία της οποίας συνιστά μία από τις πιο χαρακτηριστικές παραδόσεις και μάλιστα ανάγεται στους προϊστορικούς χρόνους. Όλες οι υπόλοιπες θεές μπορούν να θεωρηθούν διακριτές θεότητες ή ποικίλες μορφές της.

8. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΟ ΣΙΚΧΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΙΝΔΟΥΙΣΜΟ

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η θρησκεία των Σικχ αποτελεί ένα συνοθύλευμα θρησκειών και συγκεκριμένα του ινδουισμού με τον ισλαμισμό. Επομένως, είναι λογικό να συναντάμε πολλές ομοιότητες μεταξύ Σικχισμού και ινδουισμού τόσο σε θέματα θρησκείας όσο και θέσης της γυναίκας. Ωστόσο, φυσική απόρροια είναι να εντοπίζονται και αρκετές διαφορές ανάμεσα στις δύο θρησκείες σε αυτές τις κατηγορίες θεμάτων, εστιάζοντας σε ζητήματα γάμου, γέννησης, διαζυγίου, χηρείας και περιουσίας.

Όσον αφορά το τελετουργικό του γάμου, ο Σικχισμός απορρίπτει την αγαμία καθώς ο γάμος δεν θεωρείται απλή ένωση δύο ατόμων αλλά πνευματικός δεσμός που ενώνει δύο σώματα σε ένα και είναι προκαθορισμένος από το Θεό. Δε συνιστά κοινωνικό συμβόλαιο όπως συμβαίνει στη θρησκεία του ινδουισμού όπου, ενώ το αντρόγυνο συμβολίζει δύο κοσμικές αρχές, τον άντρα και τη γυναίκα, η θέση της Ινδής μέσα σε αυτόν είναι υποβαθμισμένη.

Κατά τη γαμήλια τελετή, στη θρησκεία των Σικχ, γαμπρός και νύφη κάθονται μπροστά στο Άντι Γκρανθ και έπεται η διαδικασία ένωσής τους από τον πατέρα της νύφης, τοποθετώντας τη μαντίλα του γαμπρού στα κεφάλια των μελλονύμφων. Η προαναφερθείσα πράξη γνωστή ως *δώρο παρθένας*, στον ινδουισμό ταυτίζεται με το *κάνια ντάαν*, την παράδοση της νύφης από τον πατέρα στο γιο, που όμως θεωρείται ένα είδος αγοραπωλησίας ανάμεσα σε άντρες με εμπόρευμα την παρθένα. Επιπλέον, στον ινδουισμό, κατά τη διάρκεια της τελετής, η γυναίκα δεν μιλά καθόλου και εκπροσωπείται από τον πατέρα της. Μόνο στο τέλος αυτής, η νύφη δίνει τον όρκο της αιώνιας πίστης και υποταγής στο γαμπρό. Αντιθέτως, στο Σικχισμό, έχει το δικαίωμα να εκφράζεται προφορικά η ίδια όπου αυτό κρίνεται απαραίτητο.

Η ολοκλήρωση ενός γάμου και στις δύο θρησκείες συντελείται με τη γέννηση ενός παιδιού που θεωρούνταν καλύτερο να είναι αγόρι παρά κορίτσι. Ιδιαίτερα στον Ινδουισμό όμως, η προτίμηση αυτή είχε ως αποτέλεσμα την εκδήλωση ακραίων φαινομένων σε βάρος του θηλυκού βρέφους που ερχόταν στον κόσμο. Αναλυτικότερα, σε περιπτώσεις οικογενειών που δεν διέθεταν οικονομική ευχέρεια, το νεογέννητο είτε εγκαταλείπονταν στην ύπαιθρο είτε πνίγονταν από τους γονείς του.

Ως προς το θέμα του διαζυγίου, στη θρησκεία των Σικχ, βάσει του Άντι Γκρανθ αυτό απαγορεύεται. Ωστόσο, ο νόμος που ψηφίστηκε το 1955²³ – Ινδική πράξη περί γάμων – επιτρέπει τη λύση της σχέσης μεταξύ ενός αντρώγου. Ο αντίστοιχος νόμος στον ινδουισμό θεσμοθετεί τη δυνατότητα διαζυγίου με ίσους όρους και για τις δύο πλευρές.

Αν και οι συγκεκριμένοι νόμοι ψηφίστηκαν, στο μεν Σικχισμό, ο πρώτος εφαρμόστηκε από πολύ μικρή μερίδα ανθρώπων, ίσως εξαιτίας της αξίας του γάμου και του στίγματος που επωμίζεται η διαζευγμένη γυναίκα και η οικογένειά της, στο δε ινδουισμό, η εφαρμογή του δεύτερου παρακωλύθηκε από τη συντηρητική Ινδία.

Σχετικά με τη χηρεία, και στις δύο θρησκείες στο παρελθόν ίσχυε το έθιμο της Σατί, δηλαδή της καύσης των χηρών στη νεκρική πυρά του συζύγου τους. Ενώ στη θρησκεία του ινδουισμού εξακολουθεί να ισχύει μέχρι και σήμερα, στο Σικχισμό η βάνουση αυτή πρακτική απαγορεύτηκε με νόμο που τιμωρούσε αυστηρά τους παραβάτες, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο.

Σε θέματα περιουσίας τώρα, παρατηρείται περίπου η ίδια κατάσταση. Η γυναίκα τόσο στο Σικχισμό όσο και στον Ινδουισμό δεν έχει το δικαίωμα, όταν πεθαίνει ο σύζυγός της να τον κληρονομήσει. Όλα τα περιουσιακά στοιχεία μεταβιβάζονται στο γιο. Μολαταύτα, στην ινδουιστική θρησκεία η χήρα μπορεί να κρατήσει ως περιουσία, δώρα που της είχαν δοθεί ως προίκα και κέρδη που είχε αποκτήσει με προσωπική εργασία.

Γενικότερα, ομοιότητες και διαφορές είναι αναπόφευκτο να παρατηρούνται στις δύο αυτές θρησκείες, χαρακτηριστικό όμως είναι το γεγονός πως διαφαίνονται σημάδια ανόδου των γυναικών σε διάφορους τομείς.

²³ Βλ. B. Kuppuswamy «Social Change in India», Νέο Δελχί 1975, σ. 239.

9. ΣΥΝΟΨΗ

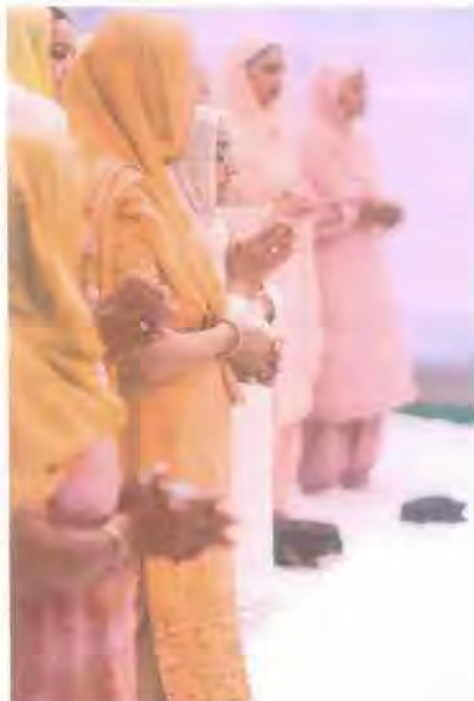
Συνοψίζοντας, τη θέση της γυναίκας στη θρησκεία των Σικχ, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι οι γυναίκες κατάφεραν με την πάροδο των χρόνων να απολαμβάνουν πλέον – με κάποιες εξαιρέσεις - την ισότητα με τους άντρες και να συμμετέχουν τόσο στη λατρεία όσο και σε όλους τους κλάδους της ανθρώπινης ζωής.

Η σημερινή κατάκτηση του γυναικείου φύλου, βέβαια, αποτελεί απόρροια πολλών προσπαθειών από διάφορους ανθρώπους. Ο Αμάρ Ντας, για παράδειγμα, ο τρίτος γκουρού, απαγόρευσε το έθιμο του *σατί* – την άνοδο δηλαδή της χήρας στη νεκρική πυρά του συζύγου της – και ενθάρρυνε τις χήρες να ξαναπαντρεύονται, σε μια εποχή που αυτές δεν είχαν καμία κοινωνική θέση και ήταν συχνά παραγκωνισμένες.

Άλλο ένα γεγονός που υποδεικνύει τη βελτίωση της θέσης της γυναίκας στην εν λόγω θρησκεία, είναι η ανάληψη της ηγεσίας της κοινότητας των Σικχ από τη Μάτα Γκουτζρί, σύζυγο του ένατου γκουρού Τεγ Μπαχατούρ, όταν δολοφονήθηκε ο σύζυγός της.

Επιπρόσθετα, το *αμρίτ*²⁴ - η τελετή τη μύησης στο Σικχισμό – αποκαλύφθηκε εξίσου σε άνδρες και γυναίκες, ενώ και οι δύο – άντρες και γυναίκες - έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις στο *λανγκάρ*²⁵, δηλαδή στην κουζίνα για ολόκληρη τη κοινότητα.

Η αγαμία δεν επιβραβεύεται και δεν υπάρχει κανένα ταμπού για τη δήθεν ακάθαρτη φύση της γυναίκας. Ο γάμος ενθαρρύνεται, και για το Σικχισμό η μονογαμία απαιτεί από ένα οικογενειάρχη τον ίδιο σεβασμό που αποδίδει και στη θρησκεία. Ο μοναχισμός θεωρείται διαφυγή από τα καθήκοντα που έχει ο

²⁴ Βλ. Κίρπαλ Σινγκ «Τζάπ Τζι: το μήνυμα του Γκουρού Νανάκ», εκδ. Πύρινος Κόσμος, Αθήνα 1984, σ. 171.

²⁵ Βλ. Λόις Ροκ «Μαθαίνω τις θρησκείες του κόσμου», εκδ. Ψυχογιός, Αθήνα 2006.

καθένας μέσα στον κόσμο. Η γυναίκα θεωρείται εξ' ορισμού καλή και δεν είναι υποχρεωμένη να φορά πέπλο ή να φέρνει στο γάμο προίκα. Όλοι οι Σικχ έχουν ως καθήκον να νυμφευθούν και οι μητέρες τιμώνται ιδιαίτερα με την αιτιολογία πως έχουν τεράστια διαμορφωτική επιρροή στα παιδιά.

Παρά το γεγονός ότι η θρησκεία των Σικχ κηρύττει την πνευματικότητα των γυναικών και το ότι δεν είναι εγγενώς κακές, η κοινωνία επιφυλάσσει αρκετές φορές σε αυτές ήσσονες ρόλους ηγεσίας και περιορισμένα δικαιώματα.

10. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

α Ελληνόγλωσση

- Καριώτογλου, Α. (1995). Το Ισλάμ στην Ινδία: Η θρησκεία των Σικχ. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Antes, P. (1995). Ιδρυτές μεγάλων θρησκειών. Αθήνα: Παπαδήμα.
- Πάρτριτς Κρίστοφερ (2006). Οι Θρησκείες του κόσμου. Αθήνα: Ουρανός.
- Ροκ Λόις (2006). Μαθαίνω τις Θρησκείες του Κόσμου. Αθήνα: Ψυχογιός.

α Ξενόγλωσση

- G.S. Sidhu M.A. (1985). The Sikh Woman. U.K.: The Sikh Missionary Society.

α Εγκυκλοπαίδειες

- Εγκυκλοπαίδεια: Επιστήμη και Ζωή. Εκδ. Χατζηϊακώβου.

α Ηλεκτρονικές διευθύνσεις

- http://translate.google.gr/translate?hl=el&langpair=en|el&u=http://www.sikhs.org/women.htm&prev=/translate_s%3Fhl%3De1%26q%3Dsingh%2Bwoman%26tq%3Dsingh%2Bwoman%26sl%3De1%26tl%3Den%26start%3D20
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Purdah>

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000091957